

Sveučilište u Rijeci
Ekonomski fakultet Rijeka

GOSPODARSTVO HRVATSKE

Prof. dr. sc. Nada Karaman Aksentijević

MEĐUNARODNA RAZMJENA

➤ **MOŽE LI JEDNO NACIONALNO GOSPODARSTVO OPSTATI I MOŽE LI SE RAZVIJATI NE RAZMJENJUJUĆI SVOJE ROBE I USLUGE, SVOJ RAD, KAPITAL I ZNANJE S DRUGIM ZEMLJAMA SVIJETA?**

➤ **MOŽE LI SE JEDNA ZEMLJA U ODNOSU NA OSTALI SVIJET PONAŠATI AUTARKIČNO (SAMODOVOLJNO) ŠTO U ODNOSU NA NJENO GOSPODARSTVO ZNAČI PRIMJENU MODELA ZATVORENOG GOSPODARSTVA?**

➤ **ŠTO SE O NAVEDENIM PITANJIMA MOŽE NAUČITI IZ GOSPODARSKE POVIJESTI SVIJETA?**

ŠTO UZROKUJE NUŽNOST UKLJUČIVANJA SVAKE ZEMLJE U MEĐUNARODNU RAZMJENU?

- 1. Niti jedna zemlja nema na svojim prostorima zastupljene sve vrste prirodnih bogatstava**
- 2. Raspoloživost proizvodnih faktora vrlo je različita u pojedinim zemljama svijeta.**

Kako se to odražava na gospodarsku (proizvodnu) strukturu zemlje?

Procesi globalizacije svijeta rezultirali su snažnom ekspanzijom međunarodne razmjene.

S ekonomskog motrišta globalizacija podrazumijeva smanjenje barijera u međunarodnom kretanju proizvodnih faktora i proizvodnih učinaka.

Proces ekonomske globalizacije rezultira:

- **narastanjem udjela izvoza u bruto domaćem proizvodu svijeta**
- **rastom međunarodnih investicija**
- **sve prisutnijim procesima transfera tehnologije i znanja**
- **većom pokretljivošću radne snage**

Istodobno procese globalizacije obilježava sve intenzivnije povezivanje nacionalnih gospodarstava, narastanje ekonomskih integracija i njihovo sve veće uključivanje u svjetsko gospodarstvo.

STUPNJEVI EKONOMSKE INTEGRACIJE PREMA B. BALLASSI:

1. Zona slobodne trgovine (Free Trade Area)

- **Uklanjaju se carinske zapreke u trgovini između zemalja članica**
- **Svaka od zemalja članica vodi vlastitu nezavisnu trgovinsku politiku prema zemljama nečlanicama**

2. Carinska unija

- **Slobodno kretanje roba između zemalja članica**
- **Jedinstveni sustav trgovinskih ograničenja prema zemljama nečlanicama**

3. Zajedničko tržište (Common Market)

- Slobodna trgovina između zemalja članica
- Slobodno kretanje kapitala, rada i poduzetništva između zemalja članica
- Jedinstvena trgovinska ograničenja prema zemljama nečlanicama

4. Ekonomska unija

- Ima sva obilježja zajedničkog tržišta
- Postoji središnja zajednička banka, jedinstveni monetarni sustav, jedinstveni porezni sustav i zajednička vanjska ekonomska politika

5. Potpuna ekonomska integracija

- **Potpuno slobodna prohodnost svih proizvodnih faktora**
- **Jedinstvena socijalna i ekonomska politika**
- **Postojanje i prihvaćanje supranacionalne vlasti u zakonodavstvu i izvršno pravnom sustavu**

Na koja sve pitanja trebaju dati odgovor nositelji ekonomske politike glede uključivanja nacionalnog gospodarstva u međunarodnu razmjenu?

1. Što uvoziti, a što izvoziti?
2. U kojoj mjeri štititi domaću proizvodnju u odnosu na uvoz?
3. Kojoj proizvodnji za izvoz dati prioritet tj. koju proizvodnju podupirati da bi se mogla razviti u svjetski značajnog proizvođača i izvoznika?
4. Uolikoj mjeri stimulirati izvoz?

TEORIJE MEĐUNARODNE RAZMJENE

- ❑ **Teorija apsolutnih prednosti (A. Smith)**

- ❑ **Teorija komparativnih prednosti**

 - Ricardova teorija (specijalizacija zasnovana na višoj produktivnosti proizvodnih faktora)

 - Heckscher-Ohlinova teorija (specijalizacija zasnovana na višoj raspoloživosti proizvodnih faktora)

- ❑ **Protekcioniistička teorija (A. Hamilton, F. List)**

 - **Kravisova teorija**

 - **Linderova teorija**

 - **Teorija životnog ciklusa poduzeća**

- ❑ **Porterova teorija konkurentnih prednosti**

Kravisova teorija:

Struktura vanjske trgovine ovisi o:

- **prirodnim resursima**
- **inovacijama koje djeluju na elastičnost domaće ponude roba**

Linderova teorija:

Razlikuje čimbenike koji utječu na strukturu razmjene primarnih i industrijskih proizvoda

- **Trgovina primarnim proizvodima uvjetovana je njihovom prirodnom raspoloživošću**
- **Na trgovinu industrijskim proizvodima najjače utječu: tehnološka superiornost, menadžerska vještina i ekonomija opsega**

Teorija životnog ciklusa proizvoda (utemeljitelj Raymond Vernon):

- Međunarodna razmjena mijenja se pod utjecajem tehnoloških promjena
- Razvijene zemlje koncentriraju se u proizvodnji dobara visokih tehnologija
- Manje razvijene zemlje orijentiraju se na proizvodnje koje koriste manje zahtjevne tehnologije

Porterova teorija konkurentnih prednosti u model razmjene uvodi četiri čimbenika konkurentnosti:

- faktorske (vještina, kapital, infrastruktura)
- poduzetničke strategije, strukture, konkurencija
- uvjeti potražnje i povezane industrije,
- aktivna uloga države u stvaranju preduvjeta za povećanje konkurentnosti (prvenstveno neizravnim putem)

FAKTORI UTJECAJA NA UKLJUČIVANJE ZEMLJE U MEĐUNARODNU RAZMJENU

- **Raspoloživi proizvodni faktori** (o njima ovisi proizvodna struktura i proizvodna specijalizacija)
- **Veličina unutarnjeg tržišta**
- **Mjere ekonomske politike** u odnosu na međunarodnu razmjenu – one je mogu poticati ili ograničavati (porezna politika, politika tečaja nacionalne valute, izvozne subvencije, izvozne premije)

POKAZATELJI STUPNJA UKLJUČIVANJA ZEMLJE U MEĐUNARODNU RAZMJENU

❖ Skupina pokazatelja kojom se iskazuje udio pojedine zemlje u svjetskoj razmjeni:

- udio uvoza zemlje u ukupnom svjetskom uvozu
- udio izvoza zemlje u ukupnom svjetskom izvozu
- udio vanjske trgovine pojedine zemlje u ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni svijeta

❖ Skupina pokazatelja kojima se iskazuje udio međunarodne razmjene u ostvarenom bruto domaćem proizvodu zemlje:

- udio uvoza u BDP (stopa uvozne ovisnosti zemlje)
- udio izvoza u BDP (stopa izvozne orijentiranosti zemlje)
- udio vrijednosti međunarodne razmjene u BDP (stupanj otvorenosti nacionalnog gospodarstva)

❖ Pokazatelji vrijednosti međunarodne razmjene po 1 stanovniku:

- vrijednost uvoza po stanovniku
- vrijednost izvoza po stanovniku
- vrijednost međunarodne razmjene (vanjskotrgovinske razmjene) razmjene po stanovniku

NAJZNAČAJNIJI POZITIVNI UČINCI MEĐUNARODNE RAZMJENE NA NACIONALNO GOSPODARSTVO:

- **bolje zadovoljenje potreba potrošača**
- **veća zaposlenost proizvodnih faktora i proizvodnih kapaciteta**
- **podizanje konkurentne sposobnosti domaće proizvodnje**
- **povećanje i nova raspodjela realnog dohotka**
- **izjednačavanje troškova i cijena proizvodnih faktora i
proizvodnih učinaka**
- **ubrzanje gospodarskog razvitka**

Struktura hrvatskog izvoza i uvoza prema ekonomskim grupacijama zemalja

	Uvoz		Izvoz	
	1999.	2006.	1999.	2006.
Zemlje EU	49,04	64,97	56,50	63,23
Zemlje Efte	3,45	1,73	2,57	1,45
Ostale razvijene zemlje	4,40	5,82	7,48	6,99
Zemlje Cefte	13,52	3,01	13,85	1,80
Zemlje OPEC-a	0,59	0,43	1,21	2,70
Ostale zemlje	29,00	24,04	18,29	23,83
Ukupno	100,00	100	100,00	100,00

Izvor: SLJH-2001., str. 332., SLJH-2006., str. 381.

Napomena: EU – Europska unija, Efta – Europsko udruženje za slobodnu trgovinu, Cefte – Sporazum o slobodnoj trgovini srednjeeuropskih zemalja, OPEC – Organizacija zemalja izvoznica nafte

Struktura hrvatskog izvoza i uvoza prema pretežnoj ekonomskoj namjeni

	IZVOZ			UVOZ		
	Proizvodi za reprodukciju	Proizvodi za investicije	Proizvodi za široku potrošnju	Proizvodi za reprodukciju	Proizvodi za investicije	Proizvodi za široku potrošnju
1994.	47,97	13,29	28,74	56,20	17,30	26,50
1995.	53,87	10,78	35,35	55,40	17,38	27,22
1996.	49,90	15,62	34,48	52,88	19,48	27,64
1997.	52,52	10,53	36,95	48,31	22,36	29,33
1998.	43,41	23,95	32,64	46,59	23,10	30,31
1999.	45,24	23,42	31,34	47,25	23,20	29,55
2000.	50,69	21,00	28,31	49,76	19,87	30,37
2001.	46,63	24,56	28,81	48,96	21,98	29,06
2002.	48,27	21,46	30,27	48,42	20,98	30,60
2003.	47,87	21,65	30,48	46,34	23,31	30,35
2004.*	49,73	30,35	19,92	47,13	24,00	28,87

Izvor: SLJH-2001., str. 327., SLJH-2003., str. 350, SLJH-2004., str. 386, 2004.*procjena SLJH-2005., str. 384.

**Sve ekonomske transakcije zemlje s inozemstvom tijekom
jedne poslovne godine prikazane su sustavno u njenoj
PLATNOJ BILANCI**

Vrste međunarodnih transakcija prema predmetu međunarodnih ekonomskih odnosa s inozemstvom:

- **Međunarodni promet roba**
- **Međunarodni promet usluga**
- **Međunarodno kretanje kapitala i novca**
- **Međunarodno kretanje ljudi (radna snaga, migracije, turizam)**
- **Međunarodni transfer tehnologije**
- **Proizvodna kooperacija i poslovno-tehnička suradnja**

STRUKTURA PLATNE BILANCE

BILANCA TEKUĆIH TRANSAKCIJA (TEKUĆI RAČUN BILANCE PLAĆANJA)

- **Trgovinska bilanca**
- **Bilanca usluga**
- **Jednostrani transferi**
- **Račun dobiti**

BILANCA KAPITALNIH TRANSAKCIJA ili BILANCA KREDITNO-FINANCIJSKIH TRANSAKCIJA (BILANCA KAPITALA)

- **Direktne investicije**
- **Portfolio investicije**
- **Bankovni krediti i posudbe**
- **Nebankovni krediti i posudbe**
- **Državni krediti i posudbe**